

Jeopolitik Sinyalin Aşınması: İran-ABD-İsrail Savaşı Boyunca Trump Söylemi, Güven Erozyonu ve Piyasa Fiyatlaması

Yavuz KAYA – 29 Mart 2026

İran-ABD-İsrail savaşı boyunca asıl kırılma, yalnızca askerî sahada değil, siyasal sözün piyasa üzerindeki statüsünde yaşandı. Savaşın başlangıcında Donald Trump'ın her tehdidi, her ertelemesi ve her “görüşmeler iyi gidiyor” mesajı, yatırımcılar tarafından yön verici bir jeopolitik sinyal gibi okundu. Fakat Mart sonuna gelindiğinde tablo değişti: Trump 26 Mart'ta İran'ın enerji tesislerine yönelik saldırıları on günlüğüne durdurduğunu ve görüşmelerin olumlu ilerlediğini söylerken, 27 Mart'ta Brent yine %4,2, WTI %5,5 yükseldi; savaşın 28 Şubat'ta başlamasından bu yana Brent yaklaşık %53, WTI yaklaşık %45 artmıştı. Yani sorun artık yalnızca savaşın kendisi değildi; lider söyleminin artık fiyatları kalıcı biçimde yatıştıramamasıydı. Bu, Trump'ın “etkisiz” hale geldiğini değil, sözünün piyasa nezdinde daha yüksek bir iskonto ile değerlendirilir hale geldiğini gösteriyordu.

Bu dönüşüm neden önemlidir? Çünkü modern piyasalarda başkanlık söylemi salt retorik değildir; karar ufkunu daraltan ya da genişleten bir koordinasyon aracıdır. Ekonomik politika belirsizliği literatürü, politik ve kurumsal belirsizlik şoklarının yatırım, çıktı ve istihdam üzerinde aşağı yönlü baskı yarattığını gösterir. Baker, Bloom ve Davis'in çalışması, savaşlar ve büyük politik kırılmalar sırasında belirsizlik endekslerinin sıçradığını ve bu sıçramaların reel ekonomi üzerinde maddi sonuçlar doğurduğunu ortaya koyar. Benzer biçimde Caldara ve Iacoviello, jeopolitik risk artışlarının yatırım ve istihdamı zayıflatıldığını, hisse getirilerini aşağı çektiğini ve ekonomik faaliyet üzerinde kalıcı olumsuz etkiler yarattığını gösterir. Bu çerçevede Trump'ın savaş söyleminin ilk aşamada güçlü etkiler üretmesi şaşırtıcı değildir; çünkü piyasa, böyle bir dönemde sözün kendisini doğrudan risk fiyatlamasının bir girdisi haline getirir.

Ancak tam da burada ikinci ve daha önemli aşama başlar: sinyalin varlığı ile sinyalin **kalıcılığı** aynı şey değildir. Başkanlık makamı ilk anda dikkat ve yön üretebilir; fakat o yönün sürdürülebilmesi için sözün yalnızca güçlü değil, aynı zamanda tutarlı ve zaman bakımından güvenilir olması gerekir. ECB iletişimi üzerine yapılan çalışmalar, güçlü kurumların konuşmalarının piyasalarda anlamlı hareketler yaratabildiğini, hatta kimi durumlarda resmî kararlarla karşılaştırılabilir ölçüde etkili olabildiğini gösterir. Ne var ki aynı literatür iletişimin etkisinin bağlama, araç türüne ve güvenilirliğe son derece duyarlı olduğunu da açıkça ortaya

koyar. Başka bir deyişle, her güçlü söz fiyat yaratabilir; ama her fiyat hareketi güvene dönüşmez. Trump'ın savaş dili tam da bu ayrımda aşınmaya başladı: cümleler hâlâ manşet üretmeye devam etti, fakat manşetlerin piyasa açısından “çıpa” olma kapasitesi zayıfladı.

Bunu açıklayan temel mekanizma, Trump söyleminin tekrar ekonomisidir. Bir açıklama ilk kez geldiğinde sinyaldir; çünkü bilgi içerdiği varsayılır. Aynı lider, kısa aralıklarla tehdit, erteleme, müzakere iması ve yeniden baskı dili arasında gidip geldiğinde ise piyasa artık içeriğin kendisinden çok, o içeriğin **istikrarına** bakar. Reputational cheap talk literatürü burada çok açıklayıcıdır: aktörün itibarı ile söz-eylem uyumu bozuldukça mesaj ortadan kalkmaz, fakat daha yüksek bir şüphe katsayısıyla değerlendirilir. Bu nedenle piyasaların Trump'a verdiği tepkinin zayıflaması, onun artık hiç duyulmadığı anlamına gelmez. Daha doğru olan, piyasanın Trump'ı artık doğrudan “nihai yön” olarak değil, teyit edilmesi gereken bir olasılık olarak fiyatlamasıdır. Söz ile sonuç arasındaki mesafe büyüdükçe, sözün yönlendirici kuvveti azalır. Bu, kişisel güvenilirlikten daha geniş bir olgudur: siyasal sözün koordinasyon işlevinin aşınmasıdır.

İran savaşı bağlamında bu aşınmanın en kritik nedeni, **müzakere dili ile baskı dilinin eşzamanlı işlemesi** oldu. Mart 2026'nın son haftasında Washington bir yandan İran'a nükleer program, füze kapasitesi ve Hürmüz çevresindeki düzenlemeleri de kapsayan ağır şartlar içeren bir çerçeve iletirken, öte yandan Trump görüşmelerin iyi gittiğini ve enerji tesislerine saldırıların geçici olarak durdurulduğunu ilan etti. İran tarafı ise bu çerçeveyi büyük ölçüde tek taraflı buldu ve diplomasiye bütünüyle kapıyı kapatmasa da bunu güven verici bir uzlaş zeminini olarak görmedi. Piyasa açısından belirleyici olan da tam bu noktadır: müzakere, savaşın karşıtı gibi değil, baskının taktik uzantısı gibi görünmeye başladı. Böyle olunca “görüşmeler ilerliyor” cümlesi rahatlatıcı olmaktan çıkar; çünkü yatırımcı, bunun çatışmanın sona mı erdiğini yoksa sadece yeni bir baskı fazına mı geçildiğini ayırt edemez. O andan itibaren diplomatik dilin bilgi değeri düşer.

Trump söyleminin neden aşındığını anlamak için zaman tutarlılığı sorununa da bakmak gerekir. Piyasa, güçlü liderleri sevmekten çok, öngörülebilir liderleri fiyatlar. Güçlü ama zikzaklı bir söylem, ilk aşamada volatilité üretir; fakat tekrarlanan zikzak zamanla “yeni bilgi” üretmez. Bu yüzden savaşın erken döneminde Trump'ın her cümlesi petrolü, hisseleri ve güvenli liman davranışını sarsabilirken, birkaç hafta sonra aynı repertuar daha kısa ömürlü etkiler yaratmaya başladı. Reuters'ın 27 Mart piyasa haberinde vurgulanan da buydu: yatırımcılar artık manşetlerden çok çatışmanın süresine, enerji akışına ve Hürmüz etrafındaki

fiili risklere odaklanıyordu. Yani piyasa “Trump ne dedi?” sorusundan “sahada gerçekten ne değişti?” sorusuna geçmişti. Bu, sinyal gücünün kaybolmasından çok, sinyalin **doğrulama zorunluluğuna** bağlanmasıdır.

Bu değişimde maddi jeoekonomik zemin de belirleyici oldu. Hürmüz Boğazı çevresindeki aksamanın dünya petrol ve gaz akışının yaklaşık beşte birini tehdit ettiği; LNG, navlun ve daha geniş tedarik zincirleri üzerinde baskı yarattığı yönündeki değerlendirmeler, piyasaların neden sözden çok fiziksel darboğaza odaklandığını açıklar. AP’nin ve Reuters’ın son haberleri, savaşın yalnızca petrol fiyatı şoku yaratmadığını, aynı zamanda gıda, gübre, LNG ve küresel büyüme görünümü üzerinde de baskı kurduğunu aktarıyor. Fiziksel darboğazlar büyüdükçe, söylemin etkisi kaçınılmaz olarak daralır; çünkü yatırımcı, politik vaatten çok lojistik gerçekliğe bakmaya başlar. Tam da bu yüzden Trump’ın “iyimser” açıklamaları artık tek başına denge kurucu bir etki üretemiyor: maddi risk alanı, retorik alanı bastırıyor.

Buradan çıkan sonuç nettir: İran-ABD-İsrail savaşı boyunca Trump söyleminin hikâyesi, güçlü bir siyasal iletişimin başarı hikâyesi değildir; güçlü görünen bir siyasal dilin, kendi tekrarları içinde **marjinal etkisini tüketme** hikâyesidir. İlk evrede söz, yüksek etkili bir jeopolitik sinyal olarak çalıştı. Sonraki evrede ise aynı söz repertuarı, geri alma, çelişki, müzakere-baskı eşzamanlılığı ve sahadaki fiilî risklerin ağırlaşması nedeniyle daha kısa ömürlü ve daha zayıf fiyat etkileri üretmeye başladı. Bu yüzden doğru cümle “piyasalar artık Trump’ı ciddiye almıyor” değildir; bu fazla kaba kalır. Daha doğru cümle şudur: piyasalar Trump’ı artık **koşulsuz bir stratejik sinyal** olarak değil, ancak maddi gelişmeler tarafından teyit edilirse anlam taşıyan bir politik olasılık olarak değerlendiriyor. Bu ayrım çok önemlidir; çünkü modern savaş ekonomisinde fiyatlanan şey yalnızca mühimmatın menzili değil, sözün güvenilirliğidir.

Nihai hüküm şu olmalı: Trump’ın savaş dili hâlâ piyasayı hareket ettirebilir, ama artık piyasayı tek başına **ikna edemez**. Manşet üretme kapasitesi sürmektedir; fakat manşetin denge kurucu gücü zayıflamıştır. Piyasa artık cümleyi değil sonucu, tonu değil teyidi, niyeti değil doğrulanmış maddi durumu satın almaktadır. İran-ABD-İsrail savaşı bu açıdan yalnızca bölgesel bir çatışma değil, çağdaş jeopolitikte siyasal sözün nasıl aşındığını gösteren bir örnek olaydır: lider konuşur, piyasa bakar; ama artık hemen inanmaz. Çünkü tekrar eden çelişki, en yüksek makamın bile sözünü bilgi olmaktan çıkarıp, sadece geçici bir volatilité kaynağına dönüştürebilir. Trump’ın bu savaş boyunca kaybettiği şey görünürlük değil; görünürlüğün otomatik olarak güven anlamına geldiği eski ayrıcalıktır.